

і креслення: основних місць руйнувань будівель і споруд, руйнувань і пошкоджень речової обстановки; місць виявлення основних фрагментів ВП; місць взяття змивів з предметів речової обстановки і місць взяття контрольних проб і зразків [4, с.22].

При огляді рекомендується застосування відеозапису, так як в ході робіт на місці події постійно проводяться роботи із зміною обстановки. Особливо це має значення при розборі завалів і обвалень. Для проведення відеозапису прийнятно застосування всіх видів зйомки. Найбільш доцільно періодичне проведення вузлового виду зйомки безпосередньо ділянки вибуху, яка може зафіксувати особливості руйнувань, пошкоджень.

Список використаних джерел

1. Дильдин Ю.М. Место взрыва, как объект криминалистического исследования. – М.: 1995.
2. Моторный И.Д. Теоретико-прикладные основы применения средств и методов криминалистической взрывотехники в борьбе с терроризмом.- М., 1999.
3. Прихоров-Лукін Г.В. Методика комплексного дослідження вибухових пристроїв, вибухових речовин і слідів вибуху.- К.:Еліт-Прінт, 2011.- 216 с.
4. Кофанов А.В., Кобилянський О.Л., Приходько Ю.П. Особливості проведення огляду і збору слідової інформації на місці кримінального вибуху.- Методичні рекомендації.- К.:УкрДГПІ, 2013, 36 с.
5. Криміналістика. Академічний курс: підручник/ Т.В. Варфоломєєва, В.Г. Гончаренко, В.І. Бояров [та інші], 2-ге вид., стереотип. Київ: Юрінком Інтер, 2018, 504 с.

Лісіцький Андрій Валерійович,
здобувач наукового ступеня доктора
філософії кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАЇНЬ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ВЧИНЕНИХ ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із підпалами, сьогодні є надзвичайно актуальним питанням.

У нормах Кримінального кодексу України закріплено ряд статей, де підпал є способом вчинення чи приховання кримінальних

правопорушень, що визначено у диспозиції статті чи є кваліфікуючими ознаками.

Так, зокрема, мова йде про такі склади злочинів:

- ст. 113 КК України «Диверсія» – вчинення з метою ослаблення держави вибухів, **підпалів** або інших дій, спрямованих на масове знищення людей...; (розділ I. Злочини проти основ національної безпеки України);

- ст. 194 КК України «Умисне знищення або пошкодження майна» (ч. 2 – вчинене шляхом **підпалу**, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом); (розділ VI «Кримінальні правопорушення проти власності»);

- ст. 195 КК України «Погроза знищення майна» (ч. 1 – шляхом **підпалу**, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом); (розділ VI «Кримінальні правопорушення проти власності»);

- ст. 239-1 КК України «Незаконне заволодіння ґрунтовим покривом (поверхневим шаром) земель») (ч. 3 – шляхом **підпалу**, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом); (розділ VI «Кримінальні правопорушення проти довкілля»);

- ст. 240 КК України «Порушення правил охорони або використання надр» (ч. 4 – шляхом **підпалу**, вибуху чи іншим загальнонебезпечним способом); (розділ VI «Кримінальні правопорушення проти довкілля»);

- ст. 252 КК України «Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду» (ч. 2 – шляхом **підпалу** або іншим загальнонебезпечним способом); (розділ VI «Кримінальні правопорушення проти довкілля»);

- ст. 258 КК України «Терористичний акт» – тобто застосування зброї, вчинення вибуху, **підпалу** чи інших дій, які створювали небезпеку для життя чи здоров'я людини...; (розділ IX «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки»);

- ст. 259 КК України «Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності», а саме завідомо неправдиве повідомлення про підготовку вибуху, **підпалу** або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками; (розділ IX «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки»);

- ст. 294 КК України «Масові заворушення», тобто організація масових заворушень, що супроводжувалися насильством над особою, погромами, **підпалами**, знищенням майна, захопленням будівель або

споруд.; (розділ XII «Кримінальні правопорушення проти громадського порядку та моральності»);

– ст. 347 КК України «Умисне знищення або пошкодження майна працівника правоохоронного органу, працівника органу державної виконавчої служби чи приватного виконавця» (ч. 2 – шляхом **підпалу**, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом); (розділ XV «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів»);

– ст. 378 КК України «Умисне знищення або пошкодження майна судді, народного засідателя чи присяжного» (ч. 2 – шляхом **підпалу**, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом); (розділ XVIII «Кримінальні правопорушення проти правосуддя»);

– ст. 399 КК України «Умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи» (ч. 2 – шляхом **підпалу**, вибуху або іншим загальнонебезпечним способом); (розділ XVIII «Кримінальні правопорушення проти правосуддя») та ін.

Попри значну кількість протиправних діянь, посягання на різні суспільні відносини, дані кримінальні правопорушення можуть бути об'єднані за такою ознакою як «спосіб вчинення».

Спосіб характеризується умисними діями, які полягають у активних діях щодо здійснення підпалу. Відповідно, спосіб вчинення пов'язаний із іншими елементами криміналістичної характеристики кримінальних правопорушень – слідовою картиною, обстановкою вчинення та ін., що відображається у методиці розслідування даних кримінальних правопорушень.

За даних умов важливого значення набуває застосування спеціальних знань. Стосовно тлумачення терміну «спеціальні знання», форм їх застосування в кримінальному провадженні, серед вчених та практичних працівників існують різні точки зору.

Згідно точки зору В. К. Лисиченка, В. В. Циркаля, спеціальними знаннями є не загальновідомі в судочинстві наукові, технічні та практичні знання, отримані внаслідок професійного навчання або роботи за певною спеціальністю особою, залученою як спеціаліст з метою сприяння слідчому чи прокурору в з'ясуванні обставин справи або дачі висновку з питань, для вирішення яких потрібно їх використання [3, с. 22].

Таким чином, аналізуючи думки вчених щодо визначення поняття «спеціальні знання», можна підсумувати, що погляди науковців відрізняються. Ми поділяємо думку про те, що спеціальні знання не є загальновідомими.

На підставі результатів вивчення думок науковців з досліджуваного питання поняття «спеціальні знання» можна охарактеризувати як знання і навички їх застосування в певній галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла, що отримані в процесі освітньої підготовки та професійної діяльності особами, яких залучають відповідно до норм кримінального процесуального законодавства з метою досягнення завдань кримінального провадження.

Кримінальний процесуальний кодекс України [1] передбачає використання спеціальних знань у формі проведення експертизи, участі спеціаліста у слідчих (розшукових) діях.

Під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу, використання спеціальних знань здійснюється шляхом: залучення спеціалістів для участі в проведенні слідчих (розшукових) дій; проведення судових експертиз; проведення різних перевірок, обстежень; одержання довідок та консультацій у знайомих осіб; витребування та використання документів, які складаються такими особами, у ході їх службової діяльності; допиту спеціалістів як свідків або судових експертів, якщо вони брали участь у проведенні судових експертиз [2, с. 542].

Непроцесуальні форми використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень, вчинених шляхом підпалу, мають місце тоді, коли результати їх застосування не відображаються у процесуальних документах. Поширеною непроцесуальною формою використання спеціальних знань є відомчі ревізії та розслідування. Наступною непроцесуальною формою використання спеціальних знань під час розслідування є консультативна допомога спеціалістів. З цією метою використовується вже накопичений досвід спеціаліста з урахуванням особливостей конкретних обставин. Така допомога надається в усній або письмовій формі [2, с. 542-543].

Окрім того, варто зазначити про непроцесуальні форми використання спеціальних знань, які використовуються під час кримінального провадження, у тому числі й проведення спеціалістом попередніх (експрес) досліджень. Попереднє дослідження здійснюють за допомогою засобів криміналістичної техніки, із залученням пересувних криміналістичних лабораторій, які оснащені новими технічними засобами, наборами хімічних реактивів. Окремої уваги також заслуговує консультативна діяльність спеціаліста.

Можна визначити такі основні функції, які реалізуються спеціалістом як носієм спеціальних знань під час кримінального провадження: пізнавальна – полягає у наданні допомоги слідчому у

пізнанні події кримінального правопорушення; технічна – полягає в допомозі щодо виявлення, вилучення й фіксації слідової інформації та речових доказів; консультативна – полягає в наданні порад суб'єктам кримінального провадження; довідкова – полягає у роз'ясненні термінів, понять, реквізитів документів; інформаційна – виражається у інформуванні учасників кримінального провадження; організаційно-технічна – полягає в допомозі щодо підготовки процесуальних документів, схем, планів.

Вимогами до спеціальних знань, які використовують у кримінальному провадженні, є законність, науковість, ефективність, етичність, безпечність.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. *Верховна Рада України* : [сайт]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Криміналістика : підручник / [В. В. Пясковський, Ю. М. Чорноус, А. В. Самодін та ін.] ; за заг. ред. В. В. Пясковського. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : Право, 2020. 752 с.

3. Гончаренко В. И. Использование данных естественных и технических наук в уголовном судопроизводстве: (методологические вопросы). Киев : Вища шк., 1980. 156 с.

Луценко Сергій Григорович,
завідувач відділом вибухотехнічних
досліджень лабораторії криміналістичних
видів досліджень Київського науково-
дослідного інституту судових експертиз
Міністерства юстиції України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЯКІ ВИНИКАЮТЬ ПІД ЧАС ПРИЗНАЧЕННЯ І ПРОВЕДЕННЯ СУДОВИХ ВИБУХОТЕХНІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ

Питання щодо проведення судових вибухотехнічних експертиз завжди було особливим і відповідальним тому, що судова вибухотехнічна експертиза, як правило, носить комплексний характер, а її проведення вимагає залучення фахівців, що мають знання в різних галузях науки, техніки, ремесла. Крім того, за фактом вибуху нерідко виникає необхідність в призначенні інших експертиз, послідовність проведення яких визначається з урахуванням інформації отриманої на стадії попереднього дослідження криміналістичних слідів, що є основними об'єктами подальших досліджень. Інакше кажучи, важлива для слідства і розшуку інформація може бути втрачена, а речові докази